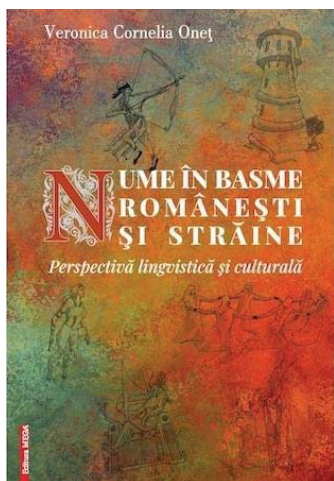

Veronica Cornelia Oneț, *Nume în basme românești și străine. Perspectivă lingvistică și culturală*, Cluj-Napoca, Editura Mega, Colecția Universitas, 2021, 317 p. (Gabriela Ioaneș)

Lucrarea *Nume în basme românești și străine. Perspectivă lingvistică și culturală*, realizată de Veronica Cornelia Oneț, se încadrează în paradigma studiilor de onomastică literară, cu o temă puțin abordată în literatura de specialitate românească.

Volumul este alcătuit din șase capitole inegale ca dimensiune, dar organizate în mod riguros, astfel încât discursul monografic să fie coerent.

Prima secțiune reprezintă o amplă cercetare dedicată onomasticii. Autoarea definește disciplina lingvistică „care studiază numele proprii de persoane și de animale, precum și numele de locuri” (p. 17), din perspectiva mai multor autori, și prezintă diacronic interpretările acestora legate de compartimentarea numelui propriu (vezi Roșianu 1996, Istrate 2000, Van Langendock 2007). Abordarea interdisciplinară este realizată din punctul de vedere al interferenței onomasticii cu lexicologia, istoria limbii, dialectologia, etimologia, pragmatica, semantica, semiotica, etnolingvistica, psiholingvistica, sociolingvistica, geografia, istoria, antropologia și religia. Pentru fiecare dintre domeniile amintite, Cornelia Oneț oferă exemple concludente pentru a-și întări viziunea inter- și transdisciplinară, precizând că legăturile existente între onomastică și celelalte discipline lingvistice „sunt multiple și derivă din specificul acestui domeniu” (p. 23).

Teoriile privind proprietățile tipice ale numelui propriu sunt numeroase atât în literatura de specialitate română, cât și în cea străină, ca urmare a dorinței multor cercetători de a stabili statutul semnului lingvistic. Din acest motiv, autoarea propune o analiză complexă asupra fenomenului amintit, introducând numele din basme în categoria numelor proprii modificate, „deoarece denomațiile sunt însoțite, în mare parte, de cuantificatori (adjective propriuzise sau provenite din alte părți de vorbire, articole hotărâte/nehotărâte, substantive – *Copiii cu Părul de Aur, Fata din Dafin*)” (p. 32-33). În continuare, într-o manieră critică, sunt amintite principalele teorii referitoare la natura numelui propriu, ca semn lingvistic nemotivat (Mill 1988, Kripke 2001), respectiv semn lingvistic motivat (Dauzat 1926, Jonasson 1994, Coșeriu 2004). Secțiunea pune în discuție și o analiză din perspectivă morfosintactică, luând în considerare categoria genului, a numărului și a cazului.

Nu putem omite subcapitolul 1.5. *Antroponimia*, format din trei părți, în care sunt clasificate tipurile de nume proprii de persoane. Cornelia Oneț clarifică sensul unor termeni de specialitate pentru ca cititorul neavizat să-și formeze o opinie despre numele de persoane, iar apoi despre numele existente în basme. Apreciem exemplele bine alese, preluate din surse bibliografice diverse, care dovedesc un stil individualizat și susțin demersul teoretic pe care se bazează această primă parte a lucrării.

Capitolul al II-lea, intitulat *Onomastică literară: repere teoretice cu aplicație pe antroponimele din basme românești*, tratează problematica numelor proprii de persoane și este fundamentat pe o bibliografie vastă, care traduce importanța subiectului abordat la nivel național și internațional. Deosebit de interesant este subcapitolul 2.4. *Modalități de botezare a personajelor literare de către autori*, în care sunt amintite principalele preferințe în atribuirea antroponimelor în spațiul fictiv. Cornelia Oneț subliniază că numele nu sunt alese aleatoriu, „ci într-un mod conștient și deliberat” (p. 104). Sunt enumerate câteva modalități de numire aplicate de unii maeștri ai scrisului. Rebreanu schițează „liste onomastice” cu trăsăturile definitorii ale protagoniștilor, înainte de a-i numi, în timp ce „alți autori numesc pentru început oricum, pentru a putea crea actantul și abia în final îi schimbă numele, dacă nu se potrivește” (p. 107). În teoretizarea fantasticului, cercetătoarea se folosește de lucrările elaborate de Caillois (1971), Marino (1973), Biberi (1982), Durand (1997) și Glodeanu (2001). Alături de elementele de structură și compoziție ale basmului, sunt enumerate și funcțiile pe care le pot avea numele proprii în literatura pentru copii, deoarece „dezvăluie atât trăsături fizice, cât și trăsături morale ale actanților (*Împăratul Împietrit, Norocel Flăcăul, Prostul Năzdrăvan*)” (p. 121) și „au rolul de a accentua atmosfera de mister, de a intensifica starea de suspans” (p. 125).

Într-un subcapitol distinct, sunt prezentate funcțiile nomației în basm: referențială, emotivă, conativă și poetică. Salutăm inițiativa autoarei care, referindu-se și la alte surse bibliografice, propune o ierarhizare inovatoare a funcțiilor numelor în discursul fabulos: *primare sau dominante și secundare sau subiacente*. Următoarele subcapitole sunt dedicate numelui mască și tipologiei numelor literare din basme.

Partea a III-a, *Aspecte semantice, estetice și ludice în numirea din basme românești*, dezvoltă teoria lansată în capitolele anterioare, conform căreia numele proprii din basme sunt investite cu sens și motivare, deoarece constituie simboluri. Cornelia Oneț subliniază importanța mediului în care se atribuie numirea care „nu se poate realiza, oriunde sau oricum, ci în concordanță cu preceptele lumii narate, într-un spațiu, unde realul și fabulosul fuzionează” (p. 149), context care justifică alegerea numelor din diferite paliere semantice. Autoarea distinge nume provenite din câmpuri semantice diverse (alimente, animale, culori, fenomene meteorologice

și cronologice, materiale anorganice vs. organice, obiecte, părțile corpului omenesc, regnul vegetal, termeni religioși, stări fiziologice, trăsături omenești, zilele săptămânii) și oferă exemple concludente pentru fiecare tipologie. Analiza onomastică ne oferă o viziune clară asupra modului de formare și funcționare a unor categorii onomastice. Din perspectivă ludică, numele în basm acționează asemenea unor ludeme obiectuale (*Bărbăciucă-Măciucă*), organic-kinestezice (*Statu-Palmă-Barbă-Cot*) și animaliere (*Căpățână de Cal într-un Picior de Găină*). Capitolul în discuție se încheie printr-o serie de concluzii care nuanțează „încărcătura expresiv-afectivă puternică” (p. 164) a formulelor denominative.

Sub titulatura *Tipologia antroponimelor convenționale vs. neconvenționale în basme românești* sunt prezentate unele aspecte privitoare la statutul numelor proprii din discursul literar, dintr-o perspectivă interdisciplinară. Analiza vizează atât categoriile convenționale (prenumele și numele de familie), cât și cele neconvenționale (apelative cu valoare generică, nickname-ul, poreclele, supranumele și hipocoristicele). Expunerea continuă prin menționarea funcțiilor denotației (primare și secundare), regăsite în actul de numire din basme și exemplificate prin nume emblematice (*Crăiasa Zânelor, Norocel, Câine-Porc, Marțolea* etc.). Ne atrage atenția subcapitolul 4.6. *Categorii onomastice neconvenționale*, în care numirea în basme este asemănată cu cea primitivă, deoarece, în ambele situații, „numele reprezenta totemul, fie el vegetal sau animal” (p. 177). De asemenea, după cum precizează autoarea, majoritatea antroponimelor provin de la substantive comune, „sunt *derivate și compuse antonomazice* de la apelative” (*Ibidem*). Exemplele oferite fac parte fie din categoria poreclelor: analitice (*Buzilă, Prâslea*), sintetice (*Bulimandră*), metaforice (*Harap-Alb*), anecdotice (*Flămânzilă*), fie din clasa supranumelor (*Greuceanu, Făt-Frumos*). În ceea ce privește mecanismele de construcție lexicală, numele sunt rezultate ale derivării, cu sufixe diminutive (*Mugurel*) sau augmentative (*Gerilă*), și compunerii (*Ileana Cosânzeana, Sfarmă-Piatră*). Din perspectivă stilistică, autoarea menționează o serie de tropi cu ajutorul cărora se formează antroponimele: antonomază, eufemisme, hiperbole, metafore, metonimii și oximoronul. Aceștia marchează deosebirile existente între un basm popular, unde numele sunt clare și exprimă ceea ce sunt sau ceea ce fac personajele, și un basm cult, în care numele „sunt investite cu anumite tâlcuri sau subtilități” (p. 187).

Foarte bine documentată, următoarea secțiune se concentrează asupra numelor din basmele străine. Abordarea lexico-gramaticală este completată de cea psiho- și sociolingvistică, iar datele obținute sunt sintetizate într-un tabel (p. 213). Autoarea punctează aspectele teoretice privitoare la traducerea numelor proprii, denumindu-le *nume-mască* și *nume embrion*. Analiza minuțioasă și comparativă, susținută de exemple variate, îi oferă cititorului o panoramă cuprinzătoare asupra provocărilor impuse de traducerea numelor, deoarece

acestea sunt rezultatul unor identități culturale, iar sensul și forma lor depind de schimbările survenite în societate. Veronica Oneț nu se mulțumește să clasifice denumirile personajelor, ci demonstrează, cu perspicacitate, că există asemănări, dar și deosebiri între traducerile unor antroponime, precum și între numele dintr-un basm clasic și unul modern (vezi 203-209). Concluziile autoarei sunt pertinente: „Echivalența reprezintă noțiunea cheie atunci când traducem numele personajelor literare, deoarece, de cele mai multe ori, nu putem vorbi de traduceri lingvistice complete, ci doar parțiale, un nume putând avea un echivalent denotațional în altă limbă” (p. 210).

Ultimul capitol este consacrat toponimelor din basmele românești. Numele de locuri nu sunt alese la întâmplare, ci „poartă amprenta pozitivă sau negativă a toposului în sine. Așa cum oamenii sunt porecliți, și locurile sunt etichetate în funcție de atitudinea pe care o trezesc celor care intră în contact cu ele” (p. 223). Continuând o idee deja materializată, Veronica Oneț subliniază că „locurile imaginare și numele lor se definesc în esență prin relația acestora cu coordonatele timpului și ale spațiului. În ceea ce privește timpul, locațiile utopice aparțin unui timp care este în afara lumii, unui timp suspendat, separat de cel al experienței cotidiene” (p. 227). De remarcat este granița fragilă dintre real și imaginar, dovedită prin preluarea unor toponime din realitate. Acestea nu doar că transpun cititorul într-un univers fantastic, ci îi transmit turistului senzația că a pătruns într-o lume de basm (vezi *Castelul de lut din Valea Zânelor*). Pornind de la teoria lui Coșeriu, toponimele sunt grupate în câmpuri toponimice care vizează câmpurile lexicale. În continuare, sunt trecute în revistă palierele etimologic, onomastic și morfosintactic.

Ca o mărturie a cercetătorului deja format, stă bibliografia extinsă de la sfârșitul volumului (p. 283-302), de actualitate și variată tematic. *Indicele de autori* și *Indicele de termeni* complinesc demersul științific și oferă câteva elemente de lucru utile cititorului.

Adresându-se unui public complex, de la filologii preocupați de onomastică sau de literatură, până la cadrele didactice din învățământul preuniversitar, lucrarea se remarcă prin caracterul original al abordării, prin informațiile incitante, prezența ei fiind necesară în palierul scrierilor de specialitate. Raportarea critică la surse și compararea diferitelor modele teoretice, într-un stil personalizat, îi oferă textului fluiditate.

Așadar, volumul elaborat cu acuratețe de Veronica Cornelia Oneț tratează un subiect incitant și de mare importanță pentru onomastică românească. Cartea *Nume în basme românești și străine. Perspectivă lingvistică și culturală* este un veritabil instrument de lucru pentru toate categoriile de cititori, avizați sau simpli curioși, care doresc să aibă și un alt punct de vedere asupra literaturii pentru copii.